

Research Paper

Investigating the Effect of Creating Empowerment Funds on the Social Capital of Local Communities .Case Study: Villages of Ahmadi Section of Hajiabad

Behrooz Badkoo: Assistant Professor, Department of Geography and Tourism Planning, Tourism Faculty, Science and Culture University, Tehran, Iran

Mohammad Ghasemisiani*: Faculty member of Jahad Daneshgahi , Human science and social study research center, Tehran, Iran

Ali Ranjbaraki: Faculty member of jahad Daneshgahi , Human science and social study research center, Tehran, Iran

ARTICLE INFO

Received: 2021/06/30

Accepted: 2022/01/10

PP: 63-76

Use your device to scan
and read the article
online



Keywords:

Empowerment, Village,
Microcredit Fund, Social
Capital, Ahmadi Section

Abstract

Social capital is one of the basic elements and basic preconditions for economic, social, cultural and political development of any society. Strengthening social capital is one of the ways to promote sustainable rural development, so that social capital in the form of local organizations can reduce poverty and increase the welfare of society and strengthening social capital leads to participation and communication with other people. This, in turn, plays an important role in improving the quality of life and sustainable rural development. In this research, the paradigm of positivism has been used. The research method is descriptive-analytical indicators and the data collection tools of this research include field studies and the use of a questionnaire. The target population is ۲۵۴۹ members of the Ahmadi Ward Empowerment Fund in 30 target villages. This study was conducted in two time periods (before the establishment and operation of the funds (June 2019) and after the activities of the funds (June and July 2020)). A review of descriptive findings indicates that women, youth and literate people have been more involved in the establishment of empowerment funds. The results showed that the establishment of funds has been effective in increasing social capital indicators and has been able to strengthen social capital and Lead rural development. The results indicate that there is a significant relationship between the components of social trust and social capital with a correlation coefficient of 0.456% and between the components of social participation with social capital with a correlation coefficient of 0.421% and increasing these two components of social capital Is to strengthen social cohesion and lead to rural development.

Citation: Badkoo, B., Ghasemisiani, M., & Ranjbaraki, A.(2024).Investigating the Effect of Creating Empowerment Funds on the Social Capital of Local Communities. Case Study: Villages of Ahmadi Section of Hajiabad, *Journal of Regional Planning*, 14(55), 63-76.

DOI: 10.30495/jzpm.2022.28359.3929

* **Corresponding author:** mohammad ghasemisiani, **Email:** m.ghasemi@acecr.ac.com **Tel:** +989125497119

Extended Abstract

Introduction

Social capital is one of the basic elements and basic preconditions for the economic, social, cultural and political development of any society. Strengthening social capital is one of the ways to promote sustainable rural development, so that social capital in the form of local organizations can reduce poverty and increase the welfare of society, and strengthening social capital leads to participation and communication with others. This, in turn, plays an important role in improving the quality of life and sustainable rural development. The regional development plan has been implemented in 14 low-income regions of the country based on the Supreme Leader's guidelines. These projects have been implemented with the goals of eliminating deprivation and economic and cultural empowerment, social empowerment of the people and relying on the local and natural capabilities of the regions. In Ahmadi section, with the arrival of Alavi Foundation, many development programs will be completed and at least rural financing will be provided for rural employment while creating rural micro-credit funds. Therefore, better implementation of these programs requires a high level of social capital. It goes higher. The present article seeks to answer the question of whether the creation and formation of rural micro-credit funds in order to empower the local community in the Ahmadi sector has been effective in strengthening social capital? And has the creation of these funds been effective in increasing the social capital components of the local community? In the present study, participation and social trust have been considered as a component of social capital. Because the use of social capacities and capitals for empowerment and social mobility in the light of education and socialization becomes more possible. From a learning perspective, behavior is learnable, and one can learn social behavior through the process of modeling and observing others.

Methodology

In this study, the positivist paradigm guided the research, employing a descriptive-analytical method. Data collection was conducted through

field studies and questionnaires, with a high reliability (Cronbach's $\alpha = 0.928$). The statistical population included 2549 members of the Ahmadi Ward Empowerment Fund across 30 villages. The research was carried out in two periods: before (June 2019) and after (June–July 2020) the fund's activities. Indicators of social capital—social trust and participation—were assessed through various statements. Results showed increased involvement of women, youth, and educated individuals, and demonstrated that the funds positively impacted social capital and rural development.

Results and Discussion

In order to assess and evaluate the status of empowerment funds in increasing or decreasing social capital, the study was conducted in two time periods before the establishment of empowerment funds and one year after the establishment of empowerment funds in the target rural community. Descriptive findings indicate that women, youth and literate people have been more involved in the establishment of funds for empowerment. Analytical findings showed that the establishment of funds has been effective in increasing social capital indicators and has been able to strengthen social capital and ultimately rural development.

Conclusion

The results of the study at both stages indicate that the establishment of empowerment funds in the villages of Ahmadi District has contributed to an increase in key indicators of social capital, including social participation, social trust, and social cohesion. These dimensions demonstrated a relative improvement over time. To analyze the relationship between social capital indicators and rural development, the Spearman correlation coefficient was applied. The findings revealed a significant correlation between social trust and social capital, with a coefficient of 0.465 at a significance level of 0.019. Similarly, social participation showed a correlation coefficient of 0.421 with social capital, also significant at the 0.019 level. These results confirm that components of social capital, particularly trust and participation, have a direct and meaningful impact on strengthening social cohesion and fostering rural development.

مقدمه

سرمایه اجتماعی یکی از جنبه‌های مهم روابط انسانی و زمینه‌ساز مشارکت و ایجاد حس اعتماد و همکاری میان اعضای جامعه است. بوردیو (۱۹۹۷)، برای تحلیل سرمایه اجتماعی، نخست انواع مختلف سرمایه شامل سرمایه اقتصادی، سرمایه فرهنگی و سرمایه نمادین را تشریح کرده و سپس مطرح می‌کند سرمایه اجتماعی، شبکه‌ای از روابط فردی و جمعی است که هر فرد یا جمعی در اختیار دارد. این تعریف باعث می‌شود تا نخست فضاها و مفهومی سرمایه اجتماعی محدودتر شود و سپس آن را از سایر سرمایه‌ها، به ویژه سرمایه‌های فرهنگی و نمادین جدا کند (Bourdieu, 1997). تقویت سرمایه‌های اجتماعی یکی از راهکارهای گسترش توسعه پایدار روستایی به‌شمار می‌رود، به طوری که سرمایه‌ی اجتماعی در قالب تشکلهای محلی قادر به کاهش فقر و افزایش رفاه جامعه می‌باشد (Shirvanian & Najafi, 2011). همچنین، تقویت سرمایه‌های اجتماعی باعث مشارکت و ارتباط فرد با افراد دیگر می‌شود. این امر به نوبه‌خود، نقش مهمی در بهبود کیفیت زندگی و توسعه روستایی دارد. همچنین سرمایه اجتماعی یکی از شاخص‌های مهم در توسعه جامعه محلی است که موجب تحرک گروه‌ها، همکاری آنها با یکدیگر، تقویت و توسعه پایه‌های دموکراسی در جامعه و محله، ایجاد اعتماد به نفس در سطوح فردی و محلی، ازدیاد رهبران بومی و محلی و بالاخره ایجاد حالتی می‌شود که در آن، مشکلات اجتماعی به وسیله اعضای جامعه محلی حل شود. سرمایه اجتماعی همچنین به عنوان چارچوبی برای درک و تجزیه و تحلیل روابط میان ذی نفعان درگیر در توسعه اجتماعی پدید آمده است و عنصری حیاتی در دستیابی به توسعه عادلانه و پایدار به شمار می‌رود (Nat et al, 2011: 106, mariyola. 2012: 581). سرمایه اجتماعی، مشارکت را در زمینه‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی سرعت می‌بخشد و تمایل افراد را برای همکاری با گروه‌های مختلف جامعه افزایش می‌دهد (Alawi, 2008). اعتماد و مشارکت را می‌توان هسته اصلی سرمایه اجتماعی به شمار آورد، که نقشی محوری در ایجاد بستری مناسب برای موفقیت برنامه‌های توسعه‌ای دارد. شعاع اعتماد (درون گروهی، برون گروهی یا تعمیم یافته و نهادی) و شدت و ضعف آن (زیاد، متوسط و کم) در جوامع مختلف با یکدیگر متفاوت است (Asgari & Sherafat, 2014). با تحکیم اعتماد به عنوان ساز و کار دسترسی به قدرت و تقویت مشارکت، افراد از در حاشیه بودن و مورد غفلت و فراموشی قرار گرفتن رهایی می‌یابند و با پیوند دادن منافع فردی با منافع جمعی، انسان‌ها در متن فرایندهای حیات اجتماعی قرار می‌گیرند و ایفای نقش می‌کنند. پیامد و محصول چنین روندی، بسط جامعه‌ی مدنی خواهد بود که در آن فضای عمومی آشکارا گسترش می‌یابد (Ghaffari & Niazi, 2007). امروزه اهمیت سرمایه اجتماعی به منظور رسیدن به توسعه روستایی، موضوع رو به رشد بسیاری از مطالعات در سالیان اخیر است، شرط لازم برای پیشرفت هر جامعه‌ای به خصوص جوامع روستایی، گسترش انسجام اجتماعی، بسط مشارکت اجتماعی و از همه مهمتر، اعتماد متقابل (افراد و دولت) است که این سازه‌ها از مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی به شمار می‌آیند (Farahani et al, 2013).

اعتماد و مشارکت مردم در برنامه‌های توسعه پیش شرط عمده و کلیدی برای موجودیت هر جامعه‌ای علی‌الخصوص جامعه روستایی محسوب می‌شود و همچنین تسهیل‌کننده مبادلات در فضای اجتماعی مردم روستا است. بنابراین وجود و توفیق اعتماد باعث افزایش مشارکت و همدلی بین مردم خواهد شد و این دو باهم به ایجاد سرمایه اجتماعی در جوامع منجر می‌شوند. از سوی دیگر بی‌اعتمادی و کناره‌گیری از زندگی مدنی عواقبی چون کاهش مشارکت سیاسی و فرسایش اعتماد به نهادهای سیاسی، افزایش بدبینی و بیگانگی، ترجیح نفع شخصی بر مصلحت عمومی و نارضایتی از زندگی عمومی را در پی دارد (Mansourian & Ghodrati, 2009).

برنامه توانمندسازی جوامع محلی، در راستای ارتقای سطح سرمایه اجتماعی در بسیاری از جوامع اجرایی شده است. در یک تعریف ساده می‌توان توانمندسازی را فرایندی دانست که طی آن، افراد، گروه‌ها و جوامع، از وضعیت موجود زندگی و شرایط حاکم بر آن آگاهی می‌یابند و برای تغییر شرایط موجود به سمت شرایط مطلوب، با شناسایی نیازها و سرمایه‌های خود، برنامه‌ریزی مناسب، آگاهانه و سازنده انجام می‌دهند (Badri et al, 2013). بطور کلی، در دستیابی به توانمندسازی جوامع محلی تاکید بر راه‌ها و سرمایه‌های گوناگونی شده است. یکی از این سرمایه‌ها، سرمایه اجتماعی و تقویت آن از راه توانمندسازی شهروندان است. این سرمایه تاکید بر مولفه‌های اعتماد و مشارکت دارد و آنها را تأثیرگذار در تقویت سرمایه اجتماعی و نهادسازی می‌داند. از این رو موضوع سرمایه اجتماعی به عنوان یک اصل محوری برای دستیابی به توسعه محسوب شده و مدیرانی موفق قلمداد می‌شوند که بتوانند در ارتباط با جامعه به تولید و توسعه سرمایه اجتماعی بیشتری نایل شوند. در استان هرمزگان، در بخش احمدی شهرستان حاجی‌آباد به منظور توانمندسازی و پایدارسازی نواحی روستایی، تعداد ۳۰ صندوق اعتبارات خرد در روستاهای منطقه در راستای تقویت سرمایه اجتماعی و مشارکت جامعه محلی تاسیس گردید. مقاله حاضر در پی یافتن پاسخ به این سوال است که آیا ایجاد و تشکیل صندوق‌های اعتباری خرد روستایی در راستای توان افزایش سرمایه اجتماعی در بخش احمدی در تقویت سرمایه اجتماعی مؤثر بوده است؟ و آیا ایجاد این صندوق‌ها توانسته است در افزایش مولفه‌های سرمایه اجتماعی جامعه محلی مؤثر واقع شود؟

پیشینه تحقیق و مبانی نظری

امروزه دانشمندان و نظریه‌پردازانی همچون: جمیز کلمن (۱۹۶۶)، گلن لوری (۱۹۷۰)، بن پرات (۱۹۸۰)، ویلیامسون (۱۹۸۱)، بیکر (۱۹۸۳) و فرانسیس فوکویاما (۱۹۹۰) و محققین دیگر تعاریف متعددی را از سرمایه اجتماعی ارائه کرده‌اند. برای مثال، پیر بوردیو (۱۹۹۷)، سه نوع سرمایه اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی را شناسایی نموده است و سرمایه اجتماعی را شکلی از سرمایه می‌داند که به ارتباطات و مشارکت اعضای یک سازمان توجه دارد و می‌تواند همراه با سرمایه فرهنگی، ابزاری برای رسیدن به سرمایه‌های اقتصادی باشد (Tavassoli & Mousavi, 2015). پوتنام نیز یکی دیگر از محققین اخیر سرمایه اجتماعی است که سرمایه اجتماعی را مجموعه‌ای از مفاهیمی همچون اعتماد، هنجارها و شبکه‌ها می‌داند که موجب ایجاد ارتباط و مشارکت بهینه اعضای یک اجتماع می‌شود و در نهایت منافع متقابل آنان را تأمین خواهد کرد. او سرمایه اجتماعی را به عنوان وسیله‌ای برای رسیدن به توسعه سیاسی و اجتماعی، در نظام‌های مختلف سیاسی می‌داند و تأکید عمده وی بر مفهوم اعتماد است. کاکس (۱۹۹۵)، در تعریف سرمایه اجتماعی بیان می‌کند که، سرمایه اجتماعی به «فرآیندهای بین فردی، که اعتماد و هنجارهای اجتماعی و شبکه روابط را می‌سازند و همکاری و هماهنگی متقابل را تسهیل می‌کنند» مربوط می‌شود که در نتیجه آن، منافع متقابل، افزایش می‌یابد از نظر وی سرمایه اجتماعی قابل اندازه‌گیری است و منزلت اجتماعی سایر سرمایه‌ها را نیز در بر دارد (Kazemi & Malekan, 2016). در نهایت، فوکویاما، سرمایه اجتماعی را یک هنجار اجتماعی محسوب می‌کند که همکاری بین دو یا چند نفر را تقویت می‌بخشد و آن را ویژگی عمل متقابل بین دو دوست می‌داند. او معتقد است که اعتماد، شبکه‌های ارتباطی و جامعه مدنی، همگی محصول سرمایه اجتماعی هستند، نه این که خود آنها سرمایه اجتماعی به حساب آیند. از نظر او هنجارهایی سرمایه اجتماعی هستند که به همکاری در گروه‌ها منجر شوند (Rahmani & Kavousi, 2008).

تاکنون تعاریف متعدد و متنوعی از سرمایه اجتماعی شده است. پیر بوردیو معتقد است سرمایه اجتماعی عبارتست از مجموع منابع فیزیکی یا غیر فیزیکی، مادی یا معنوی که به یک فرد یا گروه اجازه می‌دهد تا شبکه پایداری از روابط کم و بیش نهادینه شده آشنایی یا شناخت متقابل را در اختیار داشته باشد (Bourdieu, 1984). هیگن، از مجموعه بحث‌های خود، نتیجه‌گیری می‌کند که لازمه توسعه اجتماعی اقتصادی این است که افراد ویژگی‌های یک شخصیت خلاق را داشته باشند. همدلی، انگیزه بالای پیشرفت، انگیزه نیاز به استقلال و نظم، انگیزه کمک و همکاری با هموعان و انگیزه مشارکت آگاهانه و ارادی در تصمیم‌گیری‌ها و امور مرتبط با زندگی خود از صفات فرد خلاق است (Mousavi Neghabi et al, 2015).

سرمایه اجتماعی دارای چند بحث و محور اساسی است که یکی از اصلیتین و مهمترین مفاهیم سرمایه اجتماعی، مفهوم اعتماد اجتماعی است. منظور از اعتماد اجتماعی را می‌توان حسن ظن فرد نسبت به سایر اعضای جامعه تعریف کرد که این امر موجب گسترش و تسهیل روابط اجتماعی فرد با آنها می‌شود (Amirkafi, 2001). همچنین اعتماد، قابلیت تشخیص برای اتکاء یا اطمینان به صداقت و یا صحت اقوال یا رفتار دیگران است (Giddens, 1984) به طور کلی، اعتماد اجتماعی به معنی پایبند بودن به هنجارها و ارزش‌هایی است که مورد قبول آحاد جامعه است و سبب رشد و ارتقاء شرایط فرهنگی، اجتماعی و همچنین بالندگی اقتصادی می‌شود. اعتماد، یکی از جنبه‌های مهم روابط انسانی و زمینه‌ساز مشارکت و همکاری میان اعضای جامعه است. اعتماد، مشارکت را در زمینه‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی سرعت بخشیده و تمایل افراد را برای همکاری با گروه‌های مختلف جامعه افزایش می‌دهد. اعتماد در زبان فارسی مترادف با تکیه کردن به کسی، واگذاشتن کار به کسی، اطمینان، وثوق، باور و اعتقاد، به کار گرفته می‌شود. عناصر اصلی اعتماد را صداقت، صراحت، اطمینان، تمایلات همکاری جویانه، سهیم کردن و اعتماد نهادی تشکیل می‌دهند.

اعتماد، مهمترین انگیزه است که افراد را به داشتن ارتباط دوسویه یا چندسویه تشویق می‌کند. بسیاری از اندیشمندان اجتماعی، اعتماد را حسی می‌دانند که به تعاون و همکاری منجر می‌شود و فقط در این حالت است که انسان در عین تفاوت‌ها، قادر به حل مشکلات خواهد بود. اعتماد اجتماعی از جمله پدیده‌های اجتماعی است که در روابط و تعامل انسانی نقشی حیاتی ایفا می‌کند (Mirfardi et al, 2015). اعتماد و مشارکت، در افزایش رضایت از سطح زندگی و حتی افزایش امید به زندگی اثرگذار است (Newton, 2002). سرمایه اجتماعی بر روابط بین انسان و نهادها تأکید می‌کند (Bastelaer, 2002). سرمایه اجتماعی با افزایش همکاری در نیل به منافع عمومی، تسهیل‌کنش جمعی و ایجاد مشارکت و اعتماد در بین افراد جامعه نه تنها به کاستن از اختلافات می‌انجامد (Gülümser et al, 2012). به عقیده برخی از محققین مفهوم سرمایه اجتماعی می‌تواند در تشریح تفاوت‌های توسعه در داخل مناطق و بین مناطق بسیار تعیین کننده باشد (Shucksmith 2000; Kajanoja & Simpura 2000).

تحقیقات تجربی جدید نشان داده است که جوامع روستایی با داشتن سرمایه اجتماعی (شبکه‌های اجتماعی و هنجارها و ارزش‌های همراه با روابط اجتماعی) موقعیت قویتری برای حل مشاجرات و منازعات، تقسیم و به اشتراک‌گذاری اطلاعات مفید و اجرای موفقتر پروژه‌های توسعه را فراهم می‌سازد در حالیکه فاکتورهای تولید سنتی (سرمایه طبیعی، فیزیکی و انسانی) نمی‌تواند به طور ضروری منجر به الگوهای مناسب

رشد اقتصادی در سایر جوامع باشد (وودهوس، ۲۰۰۶). همچنین سرمایه اجتماعی به عنوان یک موضوع اساسی در ادبیات توسعه است و اهمیت آن در تسهیلگری (ایجاد تسهیل) در فرآیند توسعه به طور روزافزونی مورد توجه قرار گرفته است. با این وجود بیشتر مباحث درباره سرمایه اجتماعی با ابهامات متعددی هم به لحاظ پیچیدگی مفهومی و هم دارا بودن ابعاد چندگانه همراه است و همچنین بیشتر واقعیت‌ها درباره آن ناملموس، غیرقابل مشاهده بوده و سنجش آن مشکل است (کلمن، ۱۹۹۰). بوردیو (۱۹۹۷) سرمایه اجتماعی را مبنای سایر انواع سرمایه‌ها دانسته است. برای او هم سرمایه اجتماعی و هم سرمایه فرهنگی نشان‌دهنده تولید کار انباشته شده است که باید در عرصه اجتماعی مبادله شوند. از نظر بوردیو، نظم و امنیت اجتماعی پایدار در وضعیتی شکل می‌گیرد که سرمایه اجتماعی به میزان زیادی وجود داشته باشد. همبستگی مبتنی بر سرمایه اجتماعی، توسعه سیاسی و اقتصادی را نیز به وجود می‌آورد که این دو، خود بر نظم اجتماعی تاثیر می‌گذارند. به عبارت دیگر، در جوامع توسعه یافته سیاسی و اقتصادی، جرائم و ناامنی‌های اجماعی نیز کاهش می‌یابند؛ بنابراین، نظم اجتماعی به طور عمده از طریق هنجارهایی نظیر اعتماد اجتماعی، ارزش‌ها و جز آن به شکل بهتری تامین و ماندگار می‌شود (Heidari Sarban & Yari, 2017).

توسعه یک فرایند یادگیری و تعامل است و سرمایه اجتماعی به عنوان روح و نرم افزار این فرایند از طریق مواردی مانند ایجاد اعتماد، تقویت انسجام، بهبود آگاهی و شناخت و مهارت برای شروع اجرای همکاری‌های جدید کمک می‌کند (Lehot, 2001). یکی از چالش‌های امروز توسعه روستایی، عدم توجه به سرمایه اجتماعی روستاییانی است که به صورت هزاران خرده فرهنگ در پهنه جغرافیایی کشور ایران گسترده شده‌اند شناخت این سرمایه قطعاً روند برنامه‌ریزی برای توسعه روستایی را برای متخصصان مربوطه تسهیل و مشارکت روستاییان را در اجرای بهتر برنامه به همراه دارد (Salmani, 2011).

امروزه اهمیت سرمایه اجتماعی به منظور رسیدن به توسعه روستایی، موضوع رو به رشد بسیاری از مطالعات در سالیان اخیر است، شرط لازم برای پیشرفت هر جامعه‌ای به خصوص جوامع روستایی، گسترش انسجام اجتماعی، بسط مشارکت اجتماعی و از همه مهمتر، اعتماد متقابل (شهروندان و دولت) است که این سازه‌ها از مؤلفه‌های سازه‌ای سرمایه اجتماعی به شمار می‌آید. معمولاً زمانی که از مشکلات اقتصادی سخن به میان می‌آید، اغلب کمبود سرمایه فیزیکی به عنوان یکی از بزرگترین معضلات نام برده می‌شود و از سرمایه اجتماعی هیچ سخنی به میان نمی‌آید این در حالی است که نیاز به سرمایه اجتماعی در شرایط رکود و تورمی که نیاز به اعتمادسازی است، بیش از هر سرمایه دیگری احساس می‌شود و می‌تواند بسیاری از معماهای لاینحل اجتماعی را از سر حرکات توسعه‌ای جامعه بردارد (صیدی و همکاران، ۱۳۸۸). در این میان خصوصیات ساختاری سرمایه اجتماعی شامل جنبه‌های قابل رؤیت و قابل لمس‌تر مفهوم سرمایه اجتماعی است جنبه ساختاری باعث ایجاد روابط افقی و عمودی در جامعه می‌شود و از این طریق سرمایه اجتماعی کل جامعه را تقویت می‌کند سرمایه اجتماعی را می‌توان در دو بعد مختلف درون و برون گروهی ارزیابی کرد. سرمایه اجتماعی درون گروهی تنها گروه‌های همجنس را پیوند می‌زند و سرمایه برون گروهی بعنوان پل ارتباطی گروه‌های اجتماعی گوناگون تعریف شده است و اثر مثبتی بر رشد و سرمایه اجتماعی دارد. در بررسی سرمایه اجتماعی مشارکت و اعتماد دو بعد مهم و اساسی هستند که در تعامل دوسویه و داده و ستانده به یکدیگر سرمایه اجتماعی را شکل می‌دهند (Bodin & Prell, 2011).

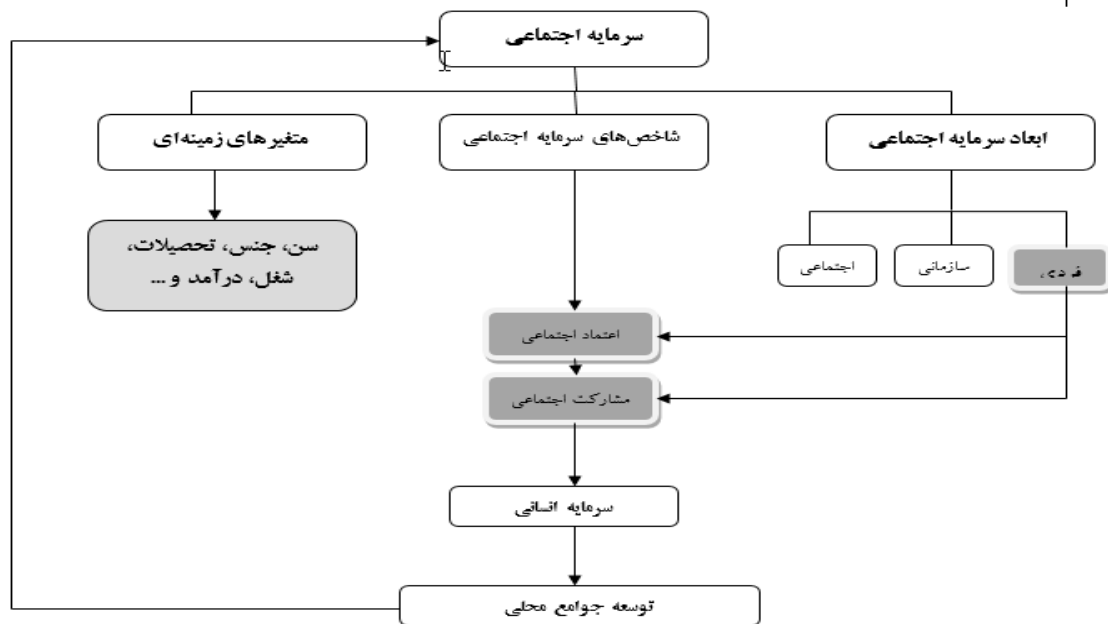
اصولاً از شاخص‌های سرمایه اجتماعی می‌توان ابزاری جهت اجرای پروژه‌های دولتی در روستاها در نظر گرفت و برای مشارکت و دخالت دادن بخش‌های محروم روستایی در نهادها و نظامی حاکم بر زندگی آنها در نظر گرفت، مادامی که چنین رهیافت‌هایی بتواند در برخی از کشورها برای فعالیت‌ها در سطح محلی و منطقه‌ای ایجاد انگیزه نمایند، خواهد توانست در طراحی و اجرایی برنامه‌ها و سیاست‌های توسعه روستایی مورد استفاده قرار گیرند (میسرا، ۱۳۶۶).

موضوع سنجش میزان اعتماد و مشارکت مردم در برنامه‌های توسعه از دو جنبه نظری و کاربردی حائز اهمیت است، هم تحقیقی بنیادی است و موجب شناخت بیشتر این بعد از جامعه‌شناسی می‌شود و هم کاربردی است و می‌توان با شناخت متغیرهای مؤثر بر اعتماد و مشارکت مردم در برنامه‌های توسعه از نتایج آن در برنامه‌ریزی روستایی و سیاست‌گذاری آن استفاده کرد. در این راستا می‌توان گفت بطور کلی اهمیت اعتقاد متقابل در تعاملات اجتماعی و مشارکت مردم در برنامه‌های توسعه روستا تا بدان حد است که می‌توانیم بگوئیم که اگر اعتماد و مشارکت میان اعضای جامعه روستایی نباشد و یا اندک باشد تعاملات و روابط میان افراد جامعه از تنظیم خارج می‌شود و روابط پایدار میان اعضای جامعه کمتر برقرار می‌شود.

وجود ویژگی‌های خاص و تغییرات اقتصادی و اجتماعی وسیع بستر بی‌اعتمادی فزاینده را در کشور پدید آورده است. پیدایش ارزش‌ها و نیازهای جدید منجر به بالا رفتن سطح نیازها شده و از طرف دیگر امکان دستیابی به این ارزش‌ها و نیازها محدود گردیده است. عدم تطبیق ابعاد مختلف پایگاه و از جمله ثروت، قدرت، منزلت و دانش، که به دنبال رشد و گسترش عواملی چون شهرنشینی، تحصیلات و غیره فراهم می‌آید، انتظارات، توقعات و مطالباتی را به وجود می‌آورد که اجابت آن از عهده‌ی بسیاری از جوامع خارج است (چلبی، ۱۳۷۹).

سرمایه اجتماعی دارای دو بعد ساختاری و کیفیتی (کارکردی) است که در این پژوهش به بعد کارکردی آن توجه شده است در این بعد و در رابطه با پدیده‌هایی نظیر ارزش‌ها، نگرش‌ها، تعهدات، مشارکت و اعتماد است و ماهیت روابط اجتماعی را در بر می‌گیرد. به عبارت دیگر در حالی که بعد ساختاری بر این امر متمرکز می‌شود که آیا افراد با هم در ارتباط هستند یا خیر، بعد کیفیت بر ماهیت و کیفیت این روابط متمرکز است و میزان و کیفیت آن را مورد سنجش قرار می‌دهد (Rabiee & Sadeghzadeh, 2011).

بنابراین در تحقیق حاضر مشارکت و اعتماد اجتماعی به عنوان مؤلفه‌ای تشکیل دهنده سرمایه اجتماعی در نظر گرفته شده اند. چرا که بهره‌گیری از ظرفیت‌ها و سرمایه‌های اجتماعی برای توانمندی و تحرک اجتماعی در پرتو آموزش و جامعه‌پذیری بیشتر امکانپذیر می‌شود. طبق دیدگاه یادگیری، رفتار آموختنی است و فرد می‌تواند رفتار اجتماعی را با کمک فرایند الگوسازی و مشاهده دیگران یاد بگیرد (داوری، سلیمی و صدیق، ۱۳۹۵). بر این اساس مدل مفهومی زیر برا انجام پژوهش ارائه شده است.



شکل ۱- مدل مفهومی پژوهش

مواد و روش تحقیق

تحقیق حاضر به ارزیابی تاسیس صندوق‌های توان افزایی در افزایش یا کاهش سرمایه اجتماعی جوامع محلی می‌پردازد. برای اجرای این تحقیق از دو روش معمول در تحقیقات علوم اجتماعی و جامعه‌شناسی و توسعه روستایی، روش اسنادی و روش میدانی (پیمایشی) استفاده شده است. در روش اسنادی جهت تدوین چارچوب نظری تحقیق، از مطالعات قبلی و نظریات جامعه‌شناسی و توسعه روستایی در تحلیل اعتماد، انسجام و مشارکت اجتماعی در طرح‌های توسعه روستایی استفاده شده و پس از ارزیابی تحقیقات و نظریات مرتبط با موضوع از یک طرف و شناخت وضعیت فعلی جامعه به تدوین شاخص‌ها و متغیرهای تحقیق پرداخته شد. در ادامه برای ارزیابی و بررسی شاخص‌ها از روش کمی و ابزار پرسشنامه استفاده شده است. در این روش از طریق پیمایش به سنجش سرمایه اجتماعی روستاییان در دو دوره قبل از ایجاد صندوق‌ها و بعد از آن و مقایسه نقش آنها در توسعه روستایی با دو معیار ذهنی و عینی پرداخته شده است. در تحقیق حاضر جهت جمع‌آوری اطلاعات، تحلیل و بررسی شاخص‌های اصلی هدف طرح توان‌افزایی بخش احمدی پرسشنامه طراحی شده است؛ این پرسشنامه‌ها شامل سؤالاتی (سؤالات بسته) در مقیاس‌های مختلف اسمی، ترتیبی، فاصله‌ای و نسبی است. در این پرسشنامه‌ها به بررسی ویژگی‌های عمومی فردی (جنسیت، شغل، سن و سطح تحصیلات)، بعد خانوار و نحوه سکونت اعضای صندوق‌های آبادانی و پیشرفت و شاخص‌های اصلی هدف طرح توان‌افزایی در سرمایه اجتماعی یعنی وضعیت اعتماد و انسجام اجتماعی و میزان مشارکت پرداخته شده است. روایی (اعتبار صوری) پرسش‌نامه‌های تحقیق حاضر، پس از تهیه پرسش‌نامه‌ها، توسط خبرگان و متخصصان حوزه علوم انسانی و اجتماعی و اعضای هیات علمی جهاددانشگاهی مورد بررسی قرار گرفت. پایایی پرسش‌نامه نیز از طریق آلفای کرونباخ برابر ۰/۹۲۸ به دست آمده است که گویای پایایی مناسب پرسشنامه است. پرسشنامه با کمک تسهیلگران جامعه محلی جهت تکمیل اطلاعات مورد نیاز از اعضای صندوق آبادانی و پیشرفت

روستاها توزیع و تکمیل گردید. جامعه آماری پژوهش ۳۰ روستای هدف طرح در بخش احمدی هرمزگان است که پرسشنامه‌ها به روش طبقه بندی با انتساب متناسب بر اساس تعداد گروه‌ها و اعضای عضو صندوق در هر روستا توزیع گردید. جهت تجزیه و تحلیل اطلاعات و داده‌های به‌دست‌آمده، از روش‌های آمار توصیفی و استنباطی با استفاده از نرم‌افزار SPSS استفاده شده است. آمار توصیفی شامل ابزارها و روش‌هایی برای توصیف مجموعه‌ای از مشاهدات است. در این پژوهش از روش‌های آماری توصیفی شامل جدول توزیع فراوانی، نمایش گرایش به مرکز و اندازه‌های پراکندگی (میانگین، واریانس و انحراف معیار) و آمار استنباطی استفاده شده است. قلمرو مکانی این تحقیق شامل ۳۰ روستای هدف طرح توان‌افزایی بخش احمدی در دو دهستان احمدی و کوهشاه است. جمعیت اعضای صندوق‌های آبادانی و پیشرفت این بخش تا مرحله انجام طرح توان‌افزایی برابر با ۲۵۴۲ عضو و ۲۲۲ گروه بود که جامعه آماری این تحقیق را شامل می‌گردد همچنین این مطالعه در مهرماه و آبان ماه انجام شده است. با توجه به اهداف طرح توان‌افزایی و موضوع مورد بررسی (بررسی تغییرات سرمایه اجتماعی در بین اعضای صندوق‌های آبادانی و پیشرفت) برای تعیین حجم نمونه تصادفی به‌منظور تکمیل پرسشنامه‌ها در سطح هر روستا، در مرحله اول از طریق فرمول کوکران و فرمول تعدیل آن برای جامعه آماری با سطح اطمینان ۹۵٪ درصد و دقت احتمالی ۵ درصد و پیش برآورد واریانس $S^2 = 0/25$ حجم نمونه برابر $(n=341)$ در نظر گرفته شد.

$$(s^2 = p \cdot q)$$

$$n = \frac{N \cdot t^2 \cdot s^2}{N \cdot d^2 + t^2 \cdot s^2} \approx 341$$

سپس در مرحله دوم، روستاهای هر بخش بر اساس تعداد گروه‌های عضو صندوق به نسبت توزیع بین آنها صورت گرفت.

جدول ۱- جدول توزیع فراوانی پرسشنامه‌ها در روستاهای هدف

نام روستا	تعداد کل	تعداد نمونه	نام روستا	تعداد کل	تعداد نمونه	نام روستا	تعداد کل	تعداد نمونه
توشهر	۶۵	۱۰	چاه بنه	۶۱	۸	گل پرک	۷۰	۱۰
خرابی بالا	۸۵	۱۲	آبید	۵۱	۷	بندان	۵۱	۹
سراج	۱۷۲	۲۲	کلیتوتیه	۳۴	۵	شیخ عالی	۴۳	۶
جلالی	۷۴	۱۰	پور	۲۰۲	۲۴	حسن آباد	۱۳۴	۱۵
چاه میر	۴۷	۶	حشم بلم	۱۰۱	۱۶	گیشاب	۶۷	۹
درموتوتیه	۱۰۳	۱۳	میرحسینی	۵۳	۷	رزدر	۶۳	۸
باغ چنار	۳۵	۵	پاشخ	۵۴	۷	بررود	۶۶	۸
چاله مورت	۲۵۲	۳۳	بانگود	۶۵	۹	مازگرد	۱۸۴	۲۵
چاله الیاس	۶۷	۱۰	سريلم	۶۴	۹	احمد آباد	۴۲	۵
چک چک	۹۹	۱۲	بیدوتیه کوچین	۳۶	۵	جغان	۱۰۰	۱۶

جهت تحلیل و بررسی شاخص‌های اصلی هدف طرح توان‌افزایی، به تدوین گویه‌های مربوطه پرداخته شد. انتخاب و تبیین گویه‌های شاخص‌های اصلی پژوهش وضعیت اعتماد اجتماعی و میزان مشارکت در هر روستا، با توجه به ادبیات موضوع (سرمایه اجتماعی) و ویژگی‌های جغرافیایی و فرهنگی بخش احمدی انجام شد.

در مطالعه حاضر از شاخص‌های کلیدی سرمایه اجتماعی یعنی (اعتماد و مشارکت) که از یک طرف دربرگیرنده بقیه فاکتورهای سرمایه اجتماعی هستند، و از طرفی مکمل یکدیگرند، مورد بررسی قرار گرفت و نقش آن در توسعه روستایی مورد توجه قرار گرفته است. در زیر به معرفی این دو شاخص کلیدی سرمایه اجتماعی پرداخته شده و در جدول ادامه فاکتورهای مورد بررسی نشان داده شده است.

۱-مشارکت اجتماعی به معنای شرکت فعالانه و ارادی (مستقیم و غیر مستقیم) انسان‌ها در حیات سیاسی، اقتصادی و فرهنگی و به طور کلی تمامی ابعاد زندگی است.

۲- اعتماد اجتماعی دلالت بر انتظارات و تعهدات اکتسابی و تایید شده به لحاظ اجتماعی دارد، که افراد نسبت به یکدیگر و نسبت به نهادهای مربوطه به زندگی اجتماعیشان دارند اعتماد دارای دو بعد امنیت شخصی، انتظار همکاری و سود متقابل است (کیانی و میرزاپور، ۱۳۸۸). به‌طوری‌که شاخص‌های اصلی ذکر شده و گویه‌های آن به شرح جدول شماره ۲ سنجیده شده است.

جدول ۲- متغیرها، شاخص‌ها و گویه‌های عملیاتی تحقیق

متغیر	شاخص	گویه و معرف‌ها
اعتماد اجتماعی	اعتماد اجتماعی	۱- میزان مراجعه و همکاری مردم با یکدیگر ۲- میزان امانت دادن ابزار و وسایل زندگی ۳- میزان پایبندی به قول و قرار ۴- میزان تمایل برای ضمانت کردن یکدیگر ۵- میزان قرض دادن پول ۶- میزان اعتماد به شورا و دهیار ۷- میزان اعتماد به دستگاه‌های دولتی ۸- میزان اعتماد به نیروهای نظامی و امنیتی ۹- میزان اعتماد به نهادهای عمومی ۱۰- میزان اعتماد به روحانیون و نهادهای مذهبی
	مشارکت اجتماعی	۱- میزان مشارکت اهالی در حل مسائل و مشکلات ۲- میزان مشارکت در فعالیتهای خیریه ۳- میزان مشارکت زنان در حل مشکلات روستا ۴- میزان مشارکت اهالی با شورا و دهیار ۵- میزان مشارکت شورا و دهیار با مردم ۶- میزان مشارکت اهالی در کارهای جمعی ۷- میزان مشارکت در ساخت مدرسه ۸- میزان مشارکت اهالی در صندوق‌های خانوادگی و قرض الحسنه روستا ۹- میزان مشارکت در فعالیتهای تولیدی و اقتصادی

بحث و یافته‌های تحقیق

یافته‌های توصیفی

در ابتدا برای شناخت جامعه هدف طرح یافته‌های توصیفی پژوهش ارائه می‌شود در این پژوهش یکی از شاخص‌های مورد بررسی جنسیت پاسخگویان بود. نتایج نشان داد که نمونه آماری پژوهش در بخش احمدی ۵۶/۹ درصد پاسخگویان را مرد و ۴۳/۱ درصد پاسخگویان را زنان تشکیل می‌دهند.

جدول ۳- بررسی وضعیت جنسیت نمونه آماری (پاسخگویان) پژوهش

جنس	فراوانی	درصد
مرد	۱۹۴	۵۶/۹
زن	۷۱۴	۴۳/۱
جمع	۳۴۱	۱۰۰

بررسی سن نمونه آماری بیانگر آن است که در بین پاسخگویان ۴۵/۴۵ درصد آنها در رده سنی ۲۱ تا ۳۵ سال قرار دارند و این گروه بیشترین فراوانی و درصد را دارا است و در مرتبه دوم، رده سنی ۳۶-۴۵ سال با ۲۳/۴۶ درصد قرار گرفته است. این امر نشان می‌دهد که بیشتر کسانی که عضو صندوق آبادانی و پیشرفت روستاها هستند در گروه سنی جوانان و سن اشتغال قرار دارند.

جدول ۴- بررسی وضعیت سنی نمونه آماری (پاسخگویان) پژوهش

رده سنی	تعداد	درصد	رده سنی	تعداد	درصد
۲۰-۱۵	۱۲	۳/۵۲	۵۶-۶۵	۲۱	۶/۱۶
۳۵-۲۱	۱۵۵	۴۵/۴۵	بالای ۶۵ سال	۱۶	۴/۶۹
۴۵-۳۶	۸۰	۲۳/۴۶	بدون پاسخ	۶	۱/۷۶
۴۶-۵۵	۵۱	۱۴/۹۶	جمع	۳۴۱	۱۰۰

سطح تحصیلات پاسخگویان نشان می‌دهد که بیشترین افراد پاسخگو و عضو صندوق آبادانی و پیشرفت روستاها دارای تحصیلات دیپلم با ۲۹/۹ درصد و در رده بعدی تحصیلات ابتدایی با ۲۳/۵ درصد قرار دارند همچنین افراد دارای تحصیلات عالی و کارشناسی و بالاتر با ۱۹/۶ درصد تعداد قابل توجهی را دارا هستند.

جدول ۵- بررسی وضعیت تحصیلی و سطح سواد نمونه آماری (پاسخگویان) پژوهش

سطح تحصیلات	فراوانی	درصد	سطح تحصیلات	فراوانی	درصد
بیسواد	۹	۲/۶	کاردانی	۲۷	۷/۹
ابتدایی	۸۰	۲۳/۵	کارشناسی و بالاتر	۶۷	۱۹/۶
راهنمایی	۴۶	۱۳/۵	جمع	۳۳۳	۹۷/۷
دبیرستان	۲	۶	بدون پاسخ	۸	۲/۳
دیپلم	۱۰۲	۲۹/۹	جمع	۳۴۱	۱۰۰

بررسی وضعیت شغلی پاسخگویان نشان داد که زنان خانه‌دار بیشترین تعداد و فراوانی را دارا هستند این امر به این دلیل است که نیمی از نمونه آماری را زنان عضو صندوق تشکیل می‌دهد که بیشتر به شغل خانه‌داری مشغول هستند این گروه با ۳۱/۴ درصد بیشترین تعداد هستند. در رده بعدی سایر مشاغل از جمله مشاغل آزاد و یا مشاغلی غیر از کشاورزی و دامداری که بیشتر نخل‌داری و باغداری و یا کارگری در شهرهای حاجی آباد، بندرعباس و یا ارزوئیه است را با ۳۰/۵ درصد شامل شده است. رده بعدی کشاورزان و دامداران با ۱۲/۳ درصد از نمونه آماری هستند. جدول و نمودار زیر فراوانی و درصد پاسخگویان بر حسب شغل را نشان می‌دهد.

جدول ۶- بررسی وضعیت شغلی نمونه آماری (پاسخگویان) پژوهش

نوع اشتغال	فراوانی	درصد	نوع اشتغال	فراوانی	درصد
بیکار	۳۴	۱۰/۰	سایر مشاغل	۱۰۴	۳۰/۵
کشاورز و دامدار	۴۲	۱۲/۳	جمع	۳۲۶	۹۵/۶
خانه دار	۱۰۷	۳۱/۴	بدون پاسخ	۱۵	۴/۴
کارمند	۳۹	۱۱/۴	جمع	۳۴۱	۱۰۰

مولفه دیگری که مورد بررسی قرار گرفت تعداد خانوارهای ساکن در یک واحد مسکونی روستایی بود. در این بررسی مشخص شد نزدیک به ۷۳/۶ درصد خانوارهای روستایی به صورت تک خانواری در یک واحد مسکونی زندگی می‌کنند و فرزندان بعد از ازدواج دارای خانه و ملک مسکونی جداگانه می‌شوند و در حدود ۱۵/۸ درصد نیز در یک واحد مسکونی دو خانوار یا بیشتر زندگی می‌کنند.

جدول ۷- بررسی وضعیت خانوار نمونه آماری (پاسخگویان) پژوهش

وضعیت خانوار	فراوانی	درصد
یک خانواری	۲۵۱	۷۳/۶
دو خانوار و بیشتر	۵۴	۱۵/۸
جمع	۳۰۵	۸۹/۴
بدون پاسخ	۳۶	۱۰/۶
جمع کل	۳۴۱	۱۰۰

یافته‌های استنباطی

به منظور پاسخگویی به سوال تحقیق و در راستای ارزیابی نقش صندوق‌های توان افزایی در سرمایه اجتماعی مطالعه در دو مقطع (خرداد و تیرماه ۱۳۸۸ و ۱۳۹۹) به انجام رسید. در این قسمت به تحلیل یافته‌های پژوهش و بررسی نقش آنها در سرمایه اجتماعی پرداخته می‌شود.

الف: اعتماد اجتماعی: در راستای سنجش و ارزیابی وضعیت ایجاد صندوق‌های توان افزایی در افزایش یا کاهش سرمایه اجتماعی مطالعه در دو مقطع زمانی قبل از ایجاد صندوق‌های توان افزایی و یک سال بعد از ایجاد صندوق‌های توان افزایی در جامعه روستایی هدف انجام پذیرفت. بررسی وضعیت اعتماد اجتماعی در قبل از ایجاد صندوق‌های توان افزایی بیانگر آن است که اعتماد به نهاد روحانیون و نهادهای مذهبی با میانگین ۴/۹ در بهترین وضعیت اعتمادی در قبل از ایجاد صندوق‌ها قرار دارد و میزان پایداری به قول و قرار و میزان اعتماد به شورا و دهیاری با میانگین ۳/۷ درصد دارای وضعیت مناسبی است کمترین میزان اعتماد در بحث ضمانت برای وام یکدیگر است که با ۲/۹ در پایین ترین سطح قرار دارد. در جدول زیر وضعیت شاخص های سنجش اعتماد اجتماعی در روستاهای بخش احمدی در قبل از ایجاد صندوق‌های توان افزایی نشان داده شده است.

جدول ۸- بررسی وضعیت شاخص‌های اعتماد اجتماعی در قبل از ایجاد صندوق‌های توان افزایی جامعه محلی

گویه و معرف	نتایج	
	میانگین	انحراف معیار
میزان همکاری مردم با یکدیگر	۳/۴	۰/۷۶۵
میزان امانت دادن ابزار و وسایل زندگی	۳/۴	۰/۸۳۰
میزان پابندی به قول و قرار	۳/۸	۰/۷۵۱
میزان تمایل برای ضمانت کردن یکدیگر	۲/۹	۰/۹۹۷
میزان قرض دادن پول	۳	۰/۷۰۸
میزان اعتماد به شورا و دهیار	۳/۷	۰/۸۸۹
میزان اعتماد به دستگاه‌های دولتی	۳/۴	۰/۹۶۸
میزان اعتماد به نیروهای نظامی و امنیتی	۳/۶	۰/۹۹۴
میزان اعتماد به نهادهای عمومی	۳/۶	۰/۸۹۸
میزان اعتماد به نهاد روحانیون و نهادهای مذهبی	۴/۹	۰/۷۶۷

ماخذ: یافته‌های پژوهش

بررسی و تحلیل یافته‌های پرسشنامه در دور دوم و بعد از ایجاد صندوق‌های توان افزایی نشان می‌دهد که همانند دور اول اعتماد به نهاد روحانیون و نهادهای مذهبی با میانگین ۳,۹ در بالاترین سطح در گویه‌های اعتماد اجتماعی قرار دارد، در این دور میزان اعتماد به نیروهای نظامی و امنیتی افزایش داشته است و در رده دوم قرار گرفته است و همچنین میزان اعتماد به نهادهای عمومی وضعیت مناسبتری پیدا کرده است. بطور کلی در بعد از افتتاح صندوق‌های میزان اعتماد اجتماعی مردم بالاتر رفته است و تمامی میانگین‌ها از حد وسط بالاتر بوده است و رشد خوبی داشته است، همچنین در این بین شاخص اعتماد به شورا و دهیار و شاخص تمایل برای ضمانت وام نیز افزایش پیدا کرده است، گویا صندوق‌های توان افزایی توانسته است بعنوان پشتیبانی مالی برای افراد جایگاه خود را به دست آورد.

جدول ۹- بررسی وضعیت شاخص‌های اعتماد اجتماعی در بعد از ایجاد صندوق‌های توان افزایی جامعه محلی

گویه و معرف	نتایج	
	میانگین	انحراف معیار
میزان همکاری مردم با یکدیگر	۳/۵	۰/۸۱۸
میزان امانت دادن ابزار و وسایل زندگی	۳/۶	۰/۷۷۸
میزان پابندی به قول و قرار	۳/۶	۱/۹۳۶
میزان تمایل برای ضمانت کردن یکدیگر	۳	۲/۵۶۲
میزان قرض دادن پول	۳	۰/۷۹۴
میزان اعتماد به شورا و دهیار	۳/۷	۰/۸۸۲
میزان اعتماد به دستگاه‌های دولتی	۳/۴	۰/۸۸۰
میزان اعتماد به نیروهای نظامی و امنیتی	۳/۸	۰/۸۸۱
میزان اعتماد به نهادهای عمومی	۳/۶	۰/۸۵۸
میزان اعتماد به نهاد روحانیون و نهادهای مذهبی	۳/۹	۰/۷۶۳

ماخذ: یافته‌های پژوهش

ب: مشارکت اجتماعی در بررسی شاخص‌های مورد بررسی در بعد مشارکت اجتماعی مشخص گردید که شاخص کلی مشارکت در حد متوسط قرار دارد و بهترین و بیشترین میانگین مشارکت، مشارکت اهالی در کارهای جمعی روستا با میانگین ۴,۴ است و در رده دوم مشارکت اهالی با شورا و دهیاری است که با میانگین ۳,۹ وضعیت مناسبی دارد. کمترین میزان میانگین در مشارکت میزان مشارکت اهالی در صندوق‌های قرض الحسنه خانوادگی و غیررسمی در روستا با میانگین ۳ درصد است. در جدول زیر اطلاعات میانگین و انحراف معیار شاخص‌های مورد بررسی در مشارکت اجتماعی اهالی روستایی بخش احمدی در قبل از ایجاد صندوق‌های توان افزایی نشان داده شده است.

جدول ۱۰- بررسی وضعیت شاخص‌های مشارکت اجتماعی در قبل از ایجاد صندوق‌های توان افزایی جامعه محلی

اعضای صندوق		گویه و معرف
انحراف معیار	میانگین	
۰/۹۶۹	۳/۲	میزان مشارکت اهالی در حل مسائل و مشکلات
۱/۰۰۰	۳/۲	میزان مشارکت در فعالیتهای خیریه و عام المنفعه
۰/۹۶۱	۳/۳	میزان مشارکت زنان در حل مشکلات روستا
۰/۸۱۹	۳/۹	میزان مشارکت اهالی با شورا و دهیار
۰/۹۴۰	۳/۵	میزان مشارکت شورا و دهیار با مردم
۰/۶۷۸	۴/۴	میزان مشارکت اهالی در کارهای جمعی
۰/۹۸۹	۳/۳	میزان مشارکت در ساخت مدرسه
۱/۰۴۹	۳/۰	میزان مشارکت اهالی در صندوق‌های خانوادگی (غیررسمی)
۰/۹۳۲	۳/۵	میزان مشارکت در فعالیتهای تولیدی و اقتصادی

ماخذ: یافته‌های پژوهش

بعد از ایجاد و شروع بکار صندوق‌های توان افزایی و انجام ارزیابی دور دوم بررسی مولفه‌ها و شاخص‌های مشارکت اجتماعی در دور دوم در جدول زیر نشان داده شده است. مقایسه مشارکت اجتماعی این دور و دور قبل نشان می‌دهد که در این دور نیز مشارکت در کارهای جمعی با میانگین بالاتر از ۳ و همانند دور اول با متوسط میانگین ۴ و در حد ۴,۱۵ بالاترین میزان مشارکت را دارا است همچنین مشارکت در مشارکت اهالی با شورا و دهیار همانند دور اول با میانگین ۳,۸۵ در رتبه دوم قرار دارد. تنها تفاوت آن با دوره اول در میزان مشارکت اهالی در ساخت مدرسه است که کاهش پیدا کرده و عضویت آنها در صندوق‌های خانوادگی و همکاری گروهی فامیلی آنها افزایش یافته است. نتایج بررسی پرسشنامه‌ها در جدول زیر نشان داده شده است.

جدول ۱۱- بررسی وضعیت شاخص‌های مشارکت اجتماعی در قبل از ایجاد صندوق‌های توان افزایی جامعه محلی

اعضای صندوق		گویه و معرف
انحراف معیار	میانگین	
۰/۹۵۰	۳,۳	میزان مشارکت اهالی در حل مسائل و مشکلات
۰/۸۰۴	۳,۱	میزان مشارکت در فعالیتهای خیریه و عام المنفعه
۰/۸۶۰	۳,۴	میزان مشارکت زنان در حل مشکلات روستا
۰/۷۷۰	۳,۸	میزان مشارکت اهالی با شورا و دهیار
۰/۹۰۱	۳,۵	میزان مشارکت شورا و دهیار با مردم
۰/۶۷۱	۴,۱	میزان مشارکت اهالی در کارهای جمعی
۰/۹۵۲	۳,۰	میزان مشارکت در ساخت مدرسه
۰/۸۲۴	۳,۲	میزان مشارکت اهالی در صندوق‌های خانوادگی (غیررسمی)
۰/۹۳۲	۳,۳	میزان مشارکت در فعالیتهای تولیدی و اقتصادی

ماخذ: یافته‌های پژوهش

در ادامه برای بررسی میزان همبستگی بین مولفه‌های مورد مطالعه با سرمایه اجتماعی در بین سکونتگاه‌های روستایی مورد مطالعه از ضریب همبستگی اسپیرمن استفاده گردید. همانگونه که در جدول شماره ۱۲ نشان داده شده است ضریب همبستگی ۰/۴۶۵ بین مولفه اعتماد اجتماعی با سرمایه اجتماعی وجود دارد و بین مولفه مشارکت اجتماعی با ضریب همبستگی ۰/۴۲۱ با سرمایه اجتماعی برقرار است و نشان دهنده وجود رابطه معنی‌دار هستند. این موارد بیانگر آن است که این مولفه‌ها تأثیر مستقیمی در تقویت و توسعه سرمایه اجتماعی ایفا می‌نمایند.

جدول ۱۲- ماتریس همبستگی بین شاخص‌های پژوهش و سرمایه اجتماعی

سرمایه اجتماعی	شاخص‌ها
*۰/۴۶۵	ضریب همبستگی
۰/۰۱۹	سطح معنی داری
*۰/۴۲۱	ضریب همبستگی
۰/۰۱۹	سطح معنی داری

ماخذ: یافته‌های پژوهش

نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهادها

هدف کلی پژوهش حاضر تحلیل و ارزیابی نقش تاسیس صندوق توان‌افزایی در مولفه‌های سرمایه اجتماعی جوامع محلی است. سرمایه اجتماعی را می‌توان سرمایه‌ای حاصل از تعامل‌های اجتماعی افراد در شبکه‌های مختلف اجتماعی دانست که نتیجه آن، شکل‌گیری سطحی از مشارکت و اعتماد مردمی است برای رسیدن به اهداف جمعی در قالب گروه‌های اجتماعی که زمینه توسعه پایدار را فراهم می‌کند. در این راستا، بیان شده است که در فرایند ارتقای توسعه روستایی متغیرهای اجتماعی به خصوص سرمایه اجتماعی نقش کلیدی ایفا می‌کند، چرا که هیچ توسعه‌ای بدون مشارکت مردم، رضایتمندی و اعتماد اجتماعی محلی شکل نمی‌گیرد، به عبارت دیگر، سرمایه اجتماعی با ایجاد همبستگی در بین افراد به عنوان منبع کنش‌های اجتماعی در عرصه‌های مختلف زندگی از سطح محلی (خرد) تا سطح حکومت (کلان) مطرح می‌شود و می‌تواند جامعه را در برخورد با مسائل توانا تر ساخته و کاهش آن منجر به بروز مسائل و معضلات حاد اجتماعی می‌شود. جنبه اعتماد یکی از اصلی‌ترین عناصر سرمایه اجتماعی است که به دلیل حساسیت بالا همیشه در معرض تخریب قرار دارد و عنصری است که روابط اجتماعی و سایر ابعاد سرمایه اجتماعی را تشکیل می‌دهد و زمینه‌ساز مشارکت میان اعضای یک گروه کاری است.

در این تحقیق برای ارزیابی نقش صندوق‌های توان‌افزایی در میزان سرمایه اجتماعی و توسعه روستایی به بررسی شاخص‌های دو مولفه اصلی سرمایه اجتماعی (اعتماد اجتماعی و مشارکت) در دو مقطع زمانی با فاصله یکسال پرداخته شد. نتایج مقاله نشان داد که تاسیس و ایجاد صندوق‌های توان‌افزایی روستایی در بخش احمدی توانسته منجر به توسعه و افزایش سرمایه اجتماعی و توانمندی جامعه محلی در راستای توسعه روستایی شود. در هر دو مولفه اعتماد و مشارکت اجتماعی شاخص‌ها مورد بررسی روند افزایش داشته است. در حقیقت سرمایه اجتماعی از طریق ایجاد هماهنگی و ارتباط میان انواع دیگر سرمایه‌ها از قبیل سرمایه‌های مالی، طبیعی و انسانی در قالب شبکه‌ای از روابط مبتنی بر اعتماد متقابل و مشارکت میان افراد، انسجام و همبستگی زمینه را جهت دستیابی به سود مشترک (توسعه) فراهم آورده است. در این رابطه کاربرد سرمایه اجتماعی در مناطق روستایی منطقه از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. چرا که اکثریت ساکنین منطقه را کشاورزان فقیر و خرده مالک دارای باغات نخل و نارنگی تشکیل می‌دهند و آنها نیز، نیازمند برنامه‌هایی برای افزایش مشارکت، اعتماد متقابل به یکدیگر و به مسئولین، همچنین نیازمند انسجام درون گروهی هستند در این راستا میسر شدن پیشرفت در هر یک از زمینه‌های فوق، مستلزم حضور، اعتماد و مشارکت آحاد روستاییان در روند توسعه است و این امر امکان‌پذیر نیست، مگر آنکه روحیه مشارکت و اعتماد اجتماعی و همبستگی اجتماعی را به شکلی مدرن و در قالب تشکلهای دولتی و غیر دولتی در روستا بالا برد که تاسیس صندوق‌های توان‌افزایی بعنوان یک تشکل غیردولتی و برخاسته از درون مردم و با مشارکت جامعه محلی توانسته است مسیر توسعه را در روستاها فراهم نماید.

نتایج پژوهش‌های قربانی، ۱۳۹۴؛ سالاری، ۱۳۹۳؛ ابراهیمی و همکاران، ۱۳۹۳؛ قربانی و همکاران، ۱۳۹۳؛ بادین و همکاران، ۲۰۰۶؛ جاتل، ۲۰۱۳ و قربانی، ۱۳۹۵ یافته‌های پژوهش حاضر را تایید می‌کنند. بنابراین تشکیل گروه‌های عضو صندوق در قالب طرح توان‌افزایی، به افزایش و تقویت اعتماد و مشارکت در میان افراد و گروه‌ها انجامیده است بطوری که سرمایه اجتماعی شکل گرفته در قالب تشکلهای محلی مردم را توانمند نموده است تا به کاهش فقر خود کمک نمایند. بدین ترتیب می‌توان استدلال کرد که توانمندسازی و سرمایه اجتماعی در جوامع محلی لازم و ملزوم یکدیگر هستند و هر گونه فعالیت در راستای افزایش توانمندی‌ها، زمینه‌سازی افزایش سرمایه اجتماعی و بهبود سطح اعتماد و مشارکت و در نهایت، حفظ و استحکام ساختارهای اجتماعی روستا می‌شود که خود زمینه‌ساز توسعه جامعه محلی و توسعه پایدار است.

در این تحقیق با توجه به حضور تیم تحقیق به صورت یکسال متمادی در روستاهای مذکور به منظور افزایش سرمایه اجتماعی میان افراد در جامعه مورد مطالعه، می‌توان پیشنهادات زیر را مطرح کرد:

- تشکیل گروه‌های خویشاوندی روستایی و برگزاری جلسات ماهیانه به منظور تبادل نظرات و تجربیات و ایجاد همبستگی و افزایش اعتماد میان اعضا.
- برگزاری و ایجاد برنامه‌های گروهی جهت افزایش روحیه کار تیمی در راستای ایجاد احساس مسئولیت اجتماعی

- تشکیل گروه‌های حل اختلافات حرفه‌ای به منظور کاهش تنش‌ها و ایجاد فضای همکاری مبتنی بر اعتماد متقابل
- برگزاری انتخابات دوره‌ای به منظور تعیین مدیران صندوق‌ها در راستای برقرار انسجام اجتماعی
- تقویت مشارکت زنان در صندوق‌ها در راستای ایجاد برابری جنسیتی و افزایش اعتماد و مشارکت آنها در امور خانواده و روستا

References

1. Alawi, B. (2008). The Role of Social Capital in Development, Tadbir Monthly, No. 116, Page 3. [In Persian].
2. Amirkafi, M. (2001). Social trust and factors affecting it. Research Index Quarterly, 18, 9–24. [In Persian]
3. Asgari, H. A., & Sherafat, S. (2014). Analysis of influential factors on social trust making among rural areas: Case study: Hejandasht, Mehran County. *Journal of Rural Research*, 4(4), 44–49. [In Persian]. <https://doi.org/10.22059/jrur.2013.50422>
4. Badri, S. A., Ramezanzadeh Lasboei, M., Asgary, A., Ghadiri Masom, M. and Salmani, M. (2013). The role of local management in improving resilience to natural disasters with emphasis on floods. *Emergency Management*, 2(1), 39-50. [In Persian]. <https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.23453915.1392.2.1.4.8>
5. Bolino, M. (2002), citizenship behavior and creation of social capital in organizations, academy of management review, vol: 27. P 22
6. Bourdieu, P. (1984). Distinction: A social critique of the judgement of taste (H. Chavoshian, Trans., 1st ed.). Sales Publications. (Original work published 1984) [In Persian]
7. Bourdieu, Peire. (1997) The Forms of Capital, in J. Richardson (ed.) Handbook of Theory and Research for Sociology of Education, N. Y. Greenwood Press.
8. Bourdieu, Peire. (2016). "Capital forms" in social capital, Democracy and Development, by Kian Tajbakhsh, Translated to Persian by Afshin Khakbaz and Hassn Pouyan, Shirazh. Publications, Tehran
9. Chalabi, Masoud (2000), Social Concord, Social Sciences Letter, Vol. 3, No. 0, April
10. Coleman, James, (1998), The Foundations of Social Theory, Translated by Gholamreza Ghaffari and Hossein Ramezani, Tehran, Kavir Publications
11. Farahani, H., Eynali, J., & Abdoli, S. (2013). Evaluating the role of social capital in rural development: Case study of Mashhad Miqan Dehestan, Arak County. *Applied Researches in Geographical Sciences*, 13(29), 27–50. [In Persian] <http://jgs.khu.ac.ir/article-1-1512-fa.html>
12. Fukuyama, Francis, (2006), The End of Order, Social Capital and Its Preservation, Translated by Gholam Abbas Tavassoli, Tehran, Hekayat Qalam Novin Publications
13. Ghaffari, G. & Niazi, M. (2007), Sociology of Participation, Near Publishing, Tehran. [In Persian].
14. Giddens, A. (2017). Building society (A. Ahmadi, Trans.). Elm Publishing. (Original work published 1984) In Persian]
15. Gülümser, A, Levent, T, Nijkamp, Peter and Poot, J. (2012) The role of local and newcomer entrepreneurs in rural development: A comparative meta- analytic study, Research
16. Heidari Sarban, V., & Yari Hesar, A. (2017). Review of Improvement Factors in Social Happiness from the the Perspective of Local People(Case Study: Ardabil County). *Regional Planning*, 7(25), 41-54. In Persian] <https://dorl.net/dor/20.1001.1.22516735.1396.7.25.4.7>
17. Kajanoja, J, and Simpura, J. (eds.) (2000) Social Capital. Global and Local Perspectives. Government Institute for Economic Research. VATT-publications 29. Helsinki.
18. Kazemi, S., & Malekan, O. (2016). Social capital and its role in the organization. In Proceedings of the Second National Conference on Management and Humanities in Iran. Modaber Management Research Institute, Tehran, Iran. [In Persian]
19. Mansourian, M. K., & Ghodrati, H. (2009). Social trust and its determinants: Institutional theory or social capital theory? (Case study: Sabzevar City). *Journal of Applied Sociology*, 20(2), 189–215. [In Persian] DOI: 10.22084/csr.2019.17187.1532
- Nath, T. K., Inoue, M., & Pretty, J. (2010). Formation and function of social capital for forest resource management and the improved livelihoods of indigenous people in Bangladesh. *Journal of Rural and Community Development*, 5, 104–122.

20. Mariyola, J. (2012). Farmers, trust. And the Market Solution to Water Pollution: the Role of Social Embeddedness in Water Quality Trading, *Journal of Rural Studies*, No 28: pp 577-589
21. Mirfardi, A., Ahmadi, S., & Amiri, R. (2015). Investigating the relationship between social capital and traffic violations. *Quarterly Journal of Research Studies of Rahvar*, 3(9), 11–36. [In Persian]
22. Mousavi Neghabi, S. M., Nazari, M., Hasangholipour, T., Soleimani, Gh., & Abbasian, E. (2015). Designing a networking model for marketing activities of firms active in Iran's industrial clusters. *Quarterly Journal of Iranian Management Sciences Association*, 10(37), 51–78. [In Persian] https://journal.iams.ir/article_203.html?lang=fa
23. Rabiee, A., & Sadeghzadeh, H. (2011). A study of social capital's effect on entrepreneurship. *Social Welfare*, 11(41), 191–221. [In Persian].
24. Rahmani, M., & Kavousi, E. (2008). Measurement and comparison of social capital in public and private sectors (1st ed.). Islamic Azad University. [In Persian]
25. Salmani, M., Taghi Poor, F., Ramazan Zade Lasbooei, M., & Galili Parwane, Z. (2011). The survey of social capital dimensions in rural development (civil participation, social interaction, trust): Case study: Baghesta and Borun village, Ferdows Province. *Journal of Social Sciences*, 4(11), 19–40. [In Persian]
26. Seyyedi, S. I., Ahmadi Shapurabadi, M. A., & Moinabadi, H. (2009). A preface to social capital and its relationship with the components of social development in Iran. *Journal of Yas Strategy*, 19, 188–225. [In Persian]
27. Shirvanian, A & Najafi, B. (2011). The Effects of Social Capital on Rural Welfare and Poverty (Case study: villages under Doroudzan irrigation and drainage network). *Agricultural Economics*, 5(3), 25-53. [In Persian]. https://www.iranianjae.ir/article_9560.html?lang=fa
28. Shucksmith, M. (2000) Endogenous Development, Social Capital and Social Inclusion: Perspectives from LEADER in the UK. *Sociologia Ruralis* 40, No 2, 208-218.
29. Tavassoli, G., & Mousavi, M. (2015). The concept of capital in classical and new theories with an emphasis on social capital theories. *Journal of Sociological Studies*, 26, 1–32. [In Persian]
30. Timmons. j. (2003), new venture creation, Boston home wood published, P: 175
31. Turner, Jonathan, H. (2015), New Sociological Theories, Translators: Ali Asghar Moghaddas, Maryam Soroush. Tehran: Sociologists.

